

ارزیابی نقش عوامل کشاورزی و اقتصادی در توسعه کارآفرینی روستایی (نمونه موردی: روستاهای شهرستان اردبیل)^۱

علی ناصری منش

دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

بیژن رحمانی^۲

دانشیار جغرافیای انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

رحمت‌الله منشی زاده

دانشیار جغرافیای انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۴/۲۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۱/۳۰

چکیده

در جهان پیچیده و متحول امروز تحولات اساسی وقوع یافته در قالب انقلاب کارآفرینی، تأثیر عمده‌ای در میزان توسعه کشورها داشته است تا آنجا که در حال حاضر توسعه کارآفرینی هسته برنامه توسعه بسیاری از کشورها می‌باشد. ایجاد کسب و کار و خود اشتغالی در روستاها یکی از موضوع‌های مهم در کشور بوده و توجه به کارآفرینی روستایی با نگرشی به مشکلات موجود در این نواحی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در این راستا شناسایی زمینه‌های مساعد کارآفرینی روستایی و موثرترین عوامل تأثیرگذار بر بهبود شرایط کارآفرینی در مناطق روستایی امری ضروری می‌باشد. بنابراین در پژوهش حاضر با استفاده از مدل رگرسیون خطی (ANOVA) و ضریب Beta به بررسی عوامل اقتصادی و میزان تأثیرگذاری آن بر کارآفرینی روستایی و شناسایی زمینه‌های مساعد کارآفرینی روستایی در محدوده روستاهای شهرستان اردبیل اقدام شد. شیوه جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر از نوع کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. برای تعیین تعداد نمونه آماری مورد بررسی از مدل کوکران استفاده شد و ۴۰۰ نفر از سرپرستان خانوارها به عنوان نمونه انتخاب شدند، نتایج بدست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که حدود ۸۲.۲ درصد واریانس کارآفرینی روستایی در محدوده روستاهای اردبیل را زمینه کشاورزی تبیین می‌کنند و ۱۷/۸ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر (خدماتی، صنعتی و گردشگری) می‌باشد، همچنین ارزیابی نقش عوامل اقتصادی نشان می‌دهد که حدود ۷۳.۴ درصد واریانس کارآفرینی روستایی از عوامل اقتصادی تبعیت نموده و ۲۶/۶ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر (توانمندی‌های اجتماعی، زیرساختی و فردی) می‌باشد. نتایج ضریب Beta برای مساعدت بیشتر زمینه‌های کشاورزی و نقش عوامل اقتصادی در بهبود شرایط کارآفرینی روستایی به ترتیب ۸۵.۷ درصد و ۷۱.۱ درصد را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی: کارآفرینی روستایی، عوامل اقتصادی، زمینه‌های مساعد کارآفرینی، مدل رگرسیونی خطی، روستاهای شهرستان اردبیل.

۱- این مقاله مستخرج از رساله دکتری دانشجو علی ناصری منش می‌باشد که در دانشگاه شهید بهشتی تهران دفاع شده است.

۲- بیژن رحمانی (نویسنده مسئول) bijan.rahmani11@gmail.com

مقدمه

توسعه کارآفرینی فرآیندی پیچیده، بلندمدت و فراگیر است که البته نقش به‌سزایی در رشد و توسعه اقتصادی دارد، به طوری که امروزه کارآفرینی به راهبردی‌ترین و مهمترین ابزار اقتصادی جوامع پیشرفته تبدیل شده است. در واقع رشد و توسعه اقتصادی مرهون کارآفرینان و فعالیت‌های کارآفرینانه است. از این رو لازمه دستیابی به توسعه و پیشرفت اقتصادی، توسعه کارآفرینی است (Razavi & Zali, 2009, 47). از سوی دیگر صاحب‌نظران توسعه معتقدند که ریشه بسیاری از مشکلات کشورهای در حال توسعه در توسعه‌نیافتگی روستاهای آنها است (Azkia, 2005, 24). نواحی روستایی به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی و اقتصادی - اجتماعی، با مسائل و مشکلات متعدد و متنوعی مواجه‌اند که فقر و محرومیت از مهم‌ترین آن‌ها محسوب می‌شود. با توجه به نقش‌های متعددی که روستاها در فرایند توسعه ملی به ویژه در زمینه تأمین مواد غذایی بر عهده دارند، رشد و توسعه این نواحی اهمیت و ضرورت زیادی دارد (Rezvani, 2005, 12).

کارآفرینی روستایی در اصل هیچ تفاوتی با مفهوم عام کارآفرینی ندارد. فقط شرایط خاص مناطق روستایی از جمله بالاتر بودن ریسک، کمبود امکانات و ضعف مدیریت در این نواحی باعث می‌شود که زمینه‌های کارآفرینی در این نواحی متفاوت با سایر نواحی و فعالیت‌ها باشد. به هر حال کارآفرین روستایی به دنبال شناسایی فرصت‌های جدید، نوآوری و خلاقیت در فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی، کاربری اراضی و استفاده‌ی بهینه، متنوع و نوآورانه در راستای توسعه روستایی است (Rezvani, Najarzadeh, 2009, 163). به طور کلی یکی از عوامل مؤثر در توسعه روستایی، کارآفرینی است، زیرا کارآفرینی می‌تواند با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها داشته باشد. به همین دلیل سنجش میزان کارآفرینی روستاییان و تلاش برای توسعه و تقویت کارآفرینی در فرایند توسعه روستایی از طریق فراهم کردن زمینه‌های اولیه‌ی آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

تقویت کارآفرینی در جامعه اهمیت زیادی داشته و بر مبنای پژوهش‌ها این امر می‌تواند عامل بسیار مهمی برای رشد اقتصادی باشد. هر چند کارآفرینی می‌تواند آثار مثبت متعددی در جوامع روستایی داشته باشد، ولی خود نیز به عنوان یک پدیده اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی وابسته، متأثر از زمینه‌ها، عوامل و مهارت‌های مختلفی است. در واقع ظهور کارآفرینی در یک جامعه وابسته به زمینه‌ها و عواملی است که در شکل‌گیری آن تأثیر ویژه دارند. به نظر پژوهشگران پرسش اساسی در ارتباط با فرصت‌های کارآفرینانه، عبارت است از اینکه "چرا و چگونه برخی از افراد و نه دیگران فرصت‌ها را کشف و از آنها بهره‌برداری می‌کنند؟" (Shane & Venkatarman, 2000). تشخیص و انتخاب صحیح فرصت برای ایجاد کسب و کارهای جدید، بعد مهم شایستگی کارآفرینی است و در موفقیت کارآفرینان نقش اساسی دارد (Stevenson, et, al, 1999: 221). همچنین کارآفرینی به عنوان یک پدیده‌ی مهم اجتماعی تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد. برخی صاحب‌نظران شرایط اقتصادی را موجب کارآفرینی دانسته و معتقدند که کارآفرینی نیروی اصلی توسعه اقتصادی محسوب شده و تغییر و نوآوری، رشد تولید خدمات را به همراه دارد (Lordkipanidze et al, 2005: 792).

در این راستا کشاورزی به عنوان محور توسعه در مناطق روستایی، بخشی است که جهت تولیدات و کارآفرینی در بخش‌های وابسته، دارای توان‌های افزایشی غیرقابل مقایسه با بخش‌های اقتصادی دیگر است و به جرأت می‌توان گفت که توسعه سایر بخشها به آن وابسته است (Heidari Sarban, 2013, 266).

لذا پرداختن به توسعه کارآفرینی کشاورزی، برای دست اندرکاران این بخش از اهمیتی حیاتی برخوردار است؛ چرا که اگر بهره‌برداران بخش کشاورزی با دلایلی از جمله عدم جذابیت سرمایه گذاری در کشاورزی، ضعف فضای کسب و کار، عدم حمایت‌های لازم از طرف دولت و سازمانهای محلی، بهره‌وری پایین افراد و منابع، فقدان توانمندی‌های حرفه‌ای و کمبود نیروی انسانی خلاق و پویا مواجه نباشند، می‌توانند منابع را به نحو مطلوب به کار گرفته، در غیر اینصورت فقر، توسعه نیافتگی، نابرابری فزاینده، بیکاری و مهاجرت ارمغان آن خواهد بود. بنابراین یکی از راهبردهای مهم، توسعه کارآفرینی کشاورزی، در سطح روستاها است (Mirza Amini, 2003, 28).

در رابطه با ضرورت پژوهش حاضر می‌توان بیان داشت که عدم دسترسی به سرمایه و امکانات، مشکل در عرضه کالا و خدمات و فقدان آشنایی با شیوه‌های بازاریابی محصولات، کمبود تجربه، فقدان ایده و راه‌حل‌های خلاق جهت برون رفت از محرومیت، عدم دسترسی به منابع و اطلاعات به روز و معتبر (عدم وجود سیستم‌های نوین اطلاعاتی اعم از اینترنت در روستاهای محدوده مورد مطالعه)، نرخ پایین باسوادی در بین ساکنین روستایی، از مهمترین مشکلات موجود در محدوده روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. به علل وجود مشکلات فوق‌الذکر شناسایی زمینه‌های مساعد کارآفرینی و شناخت موثرترین عوامل تأثیر گذار در کارآفرینی روستایی می‌تواند به شکل گیری شرایط بهینه کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه منجر شود، بنابراین شناخت عوامل مؤثر و تسهیل زمینه‌های شکل‌گیری کارآفرینی روستایی ضرورت شکل‌گیری پژوهش حاضر را توجیه می‌نماید.

با توجه مطالب ذکر شده و شرایط موجود در محدوده مورد مطالعه (با تکیه بر اطلاعات موجود از مشاهدات میدانی) اهداف زیر را می‌توان برای پژوهش حاضر در نظر گرفت:

- بررسی شاخص‌های کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه؛
 - بررسی میزان تناسب کارآفرینی کشاورزی با کارآفرینی روستایی در روستاهای شهرستان اردبیل؛
 - بررسی میزان تأثیر گذاری ابعاد اقتصادی در میزان کارآفرینی روستایی در سطح روستاهای شهرستان اردبیل؛
- روش مورد استفاده در این تحقیق، ترکیبی از روش‌های توصیفی و تحلیلی با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای و میدانی است. در راستای تعیین حجم نمونه و مشخص نمودن تعداد افرادی که بایستی مورد مطالعه قرار گیرد از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و فرمول کوکران استفاده شد، نمونه آماری در مرحله مطالعه میدانی شامل ۳۷۲ سرپرست خانوار می‌باشد (پژوهشگر در راستای افزایش دقت پژوهش تعداد نمونه و پرسشنامه را به ۴۰۰ عدد افزایش داده است). قبل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و تفسیر نتایج حاصل از بررسی آزمون فرضیه‌ها بایستی پایایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گیرد. جهت حصول این نتیجه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد؛ در مطالعات علوم انسانی این روش پذیرفته شده‌ای است و مقدار ضریب به دست آمده برای معیارهای مورد بررسی در این تحقیق ۰/۸۷ می‌باشد، که این عدد نشان از پایایی بالای پرسشنامه تحقیق دارد؛ همچنین قابل ذکر است که روایی محتوای سئوال‌ات پرسشنامه توسط اساتید و کارشناسان امر (۱۰ کارشناس) مورد تأیید قرار گرفته است.

در پژوهش حاضر با استفاده از بررسی اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه مورد استفاده (با استفاده از مدل تحلیل رگرسیونی و ضریب BETA) به ارزیابی میزان مناسبت زمینه کارآفرینی کشاورزی برای شکل‌گیری بهینه کارآفرینی روستایی شهرستان اردبیل اقدام شد. همچنین میزان تاثیرگذاری عوامل اقتصادی بر شکل‌گیری کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت.

مفاهیم و مبانی نظری

واژه کارآفرینی از کلمه "Entereprender" به معنای متعهد شدن نشأت گرفته است. بنابر تعریف واژه‌نامه وبستر: کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک فعالیت اقتصادی را ساماندهی و اداره آن را تقبل کند (Velayi, 2015: 151) و ابزار تولید را برای ترکیب و تولید محصولات قابل عرضه به بازار خریداری کند (Lord, 2005: 25). کارآفرینی موضوعی میان‌رشته‌ای است که رشته‌های مختلفی همچون اقتصاد، روان‌شناسی، مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی و مدیریت در تکامل آن نقش اساسی داشته‌اند (Moqimi, 2002: 2). "ژان باتیست سی" ^۱، اولین کسی بود که بر نقش حیاتی کارآفرینان در بسیج منابع اقتصادی بر اساس اصول بهره‌وری تاکید کرد (Ahmadpur & Moghimi, 2007: 46).

کارآفرینی به عنوان یک رشته علمی از اهمیت زیادی برخوردار است که نه تنها به عنوان حلقه اتصال بین اختراع، نوع‌آوری و تولید محصولا و خدمات جدید نقش ایفا می‌کند، بلکه به عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی نیز عمل می‌کند (Dobrev and Branett, 2005: 25).

امروزه در اکثر کشورهای مختلف توجه خاصی به افراد موفق و کارآفرینان می‌شود و تقویت نوآوری‌ها و موفقیت‌ها و ایجاد بستر مناسب برای این امر از ابزارهای پیشرفت اقتصادی کشورها و به ویژه کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید؛ زیرا فعالیت کارآفرینی با اثر بخشی بالا منجر به توسعه اقتصادی (ایجاد اشتغال، نوآوری در فعالیت‌ها، رقابت پذیری و ...) می‌شود (Otto, 2009: 25).

در همین رابطه دیوید مک‌کله‌لند^۲، معتقد است که عامل عمده عقب‌ماندگی اقتصادی در کشورهای در حال توسعه مربوط به عدم درک خلاقیت‌های فردی است. بنابراین در جوامع روستایی، افراد موفق در مقام کارآفرین، می‌توانند عوامل مختلف تولید را گرد آورند و با تلاش و کوشش خلاقانه خود فعالیت‌ها را به موفقیت سوق دهند. بدیهی است که انگیزه فعالیت‌های کارآفرینی نفع شخصی است، اما ایجاد فضای مناسب برای کارآفرینی در سطح محلی (روستا)، منافع منطقه‌ای و ملی را نیز به دنبال دارد (Najarzadeh et al, 2009: 161).

در همه جای دنیا و به ویژه کشورهای در حال توسعه، اصلی‌ترین کسب و کارها در اختیار روستاییان قرار دارد و آنها اصلی‌ترین ایفا کنندگان نقش در اقتصاد کشورهای خود هستند (Poza, 2007: 14). با این حال، اغلب آنها خصوصیتی مانند درون‌گرایی، انعطاف پذیری، و ثبات در برابر تغییرات را دارند (Hall et al, 2001: 8) و به همین دلیل مایل به ریسک‌پذیری در قالب فعالیت‌های کارآفرینی نیستند (Johannisson, 2002: 28) و اغلب دارای شیوه زندگی سنتی و معیشتی‌ای هستند که مانع از نوع‌آوری خلاقیت و کارآفرینی می‌شود (Habbershon, 2006: 41).

¹. Jean Batiste C

². David McClelland

کارآفرینی روستایی از مهمترین مباحث مطرح در حوزه کارآفرینی در چند سال اخیر می‌باشد. از نظر ورتمن، کارآفرینی روستایی عبارت است از ایجاد سازمانی جدید که یک تولید یا خدمت جدید را معرفی یا بازار جدیدی را ایجاد می‌کند و یا از فناوری جدید در محیط روستایی استفاده نماید (Heriot, 2002: 2). ضمن این که کارآفرینی در مفهوم روستایی خود بر واقعیت ایجاد شغل در نواحی روستایی متمرکز است (Dareban Astane, 2013: 39)، از آنجا که همه جوامع یا همه افراد درون یک کشور، برای دستیابی به شرایط کارآفرینی، موقعیت مساوی ندارند، باید شرایط لازم را برای توسعه کارآفرینی در سرزمین ایجاد کرد (Farahani, 2015: 1). بنابراین در راستای توانمندسازی، ظرفیت‌سازی و افزایش زمینه‌های فعالیت‌های مشارکتی در نواحی روستایی، ضرورت دارد تبیین مناسبی از عوامل و دلایل تأثیرگذار بر موفقیت افراد روستایی و زمینه‌های افزایش کارآفرینی برای بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان در نواحی روستایی صورت گیرد (RuknalDin Eftekhari, Sajaji GHeydari, 2011: 5).

پیشینه پژوهش

کارآفرینی موضوعی است که به طور جدی در سال‌های گذشته مطرح شده و نزدیک به یک دهه است در کشور ایران نیز، مطالعه در این زمینه آغاز شده است. در رابطه با کارآفرینی روستایی می‌توان به مجموعه مقالاتی که در سال ۱۹۹۷ از سوی دفتر اروپایی فائو تحت عنوان «مسئله روستایی» از طریق کارآفرینی صورت گرفته اشاره نمود. در این مجموعه مقالات با بررسی نمونه‌های موردی در چند ناحیه روستایی اروپا، تجربه‌های حاصل از موفقیت برنامه‌های توسعه روستایی اشاره شده و آن را ضروری و اساسی دانسته‌اند. در نتیجه نقاط روستایی برخوردار جهت کارآفرینی و یا محروم ولی مستعد هدایت به سوی توسعه معرفی شده‌اند (Petrin & Gannon, 1997: 103). در مقاله‌ی تحت عنوان "کارآفرینی روستایی در اروپا، یک چارچوب تحقیقی و دستور کار" (سال ۲۰۰۴) چارچوب تحقیق و دستور کاری که مستخرج از کار تحقیقاتی دیگری بوده ارائه گردید و در این رابطه فرصت‌ها و محدودیت‌های کارآفرینی روستایی شناسایی شده و سپس در جهت رفع محدودیت‌ها و استفاده از فرصت‌ها شیوه‌های برخورد و استفاده بهینه معرفی گردید (Stathopoulou, 2004: 420). تحقیق روبرت بوتمن^۱ (سال ۲۰۰۰) هم تأیید می‌کند که سرمایه‌ی اجتماعی، چگونه یک شرط ضروری برای دستیابی جوامع کوچک به حیات پویای اقتصادی است. سرمایه‌ی اجتماعی از نظر وی سه منبع دارد:

- ۱- فضاها، مصنوع منابع اجتماعی مثل تاریخ و فرهنگ جامعه؛ ۲- منابع فیزیکی (طبیعی) مثل ساخته‌های انسانی و محیط طبیعی (جنگل، خاک، منابع تجدید شونده و...); ۳- منابع اقتصادی شامل ابزار سرمایه‌ای در ساخت محیط و سرمایه‌های مالی (Smith, 2002: 9).

از سایر تحقیقاتی که در این زمینه صورت پذیرفته است می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

^۱. Botman

جدول ۱: خلاصه‌ای از مطالعات صورت گرفته در رابطه با کارآفرینی روستایی

محقق و سال	عنوان	نتایج
کرمی و آگهی (۱۳۹۴)	تحلیلی بر رویکردها و مدل‌های توسعه کارآفرینی، در توسعه کارآفرینی کشاورزی	رویکرد اکولوژیکی، با نگاه چند بعدی و مدل دیده‌بان جهانی کارآفرینی نه به صورت مدلی مطلق، بلکه بر اساس تفاوت‌های مکانی- فضایی، مناسب توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی خواهد بود.
نجفی‌کانی و همکاران (۱۳۹۴)	سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی (مطالعه مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهرستان گرگان)	نتایج معیارهای ۱۰ گانه مورد بررسی، نشان داد روستاهای نصرآباد، قرن آباد و مریم آباد دارای بهترین وضعیت جهت توسعه کارآفرینی می‌باشد.
حیدری مکرر و محبی	بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی	بهترین تلاش ممکن جهت رفع مشکلات در روستاها، بستر سازی مناسب جهت ایجاد کارآفرینی و بروز استعدادها و خلاقیت‌های افرادی است که در محیط روستا زیسته و به امکانات و موانع و معضلات آن به خوبی واقف هستند. کارآفرینی و توسعه‌ی کسب و کار سنگ بنای راهبرد توسعه‌ی اقتصادی در تمامی مناطق از جمله روستاها به شمار می‌رود.
سبکبار و همکاران (۱۳۹۰)	اولیت‌بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پرومی (دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده استان زنجان)	نتایج به دست آمده بر اساس شاخص‌های ۱۰ گانه نشان‌دهنده این است که روستاهای نظرقلی، آنچه قیا و لاچوان به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را جهت توسعه کارآفرینی.
افتخاری و همکاران (۱۳۸۸)	عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی شهرستان خدابنده	عوامل مؤثر بر کارآفرینی چهار دسته تقسیم شده و تأثیر آنها از نظر هر گروه مورد بررسی قرار گرفته است. از دیدگاه کشاورزان عادی و به ترتیب اقتصادی، محیطی- زیرساختی، اجتماعی و نهادی حائز اهمیت‌اند. تأثیرگذاری این عوامل از نظر کارآفرینان به این ترتیب است: عوامل اقتصادی، اجتماعی، محیطی، زیرساختی و نهادی.
رضوانی و نجارزاده (۱۳۸۷)	تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرایند توسعه نواحی روستایی که در دهستان "برآآن جنوبی"	میزان آشنایی افراد روستایی مشارکت داده شده در این مطالعه با زمینه‌ها و مهارت‌های کارآفرینی به میزان بسیار کم اعلام شده است.
کتاب و پایان‌نامه		
صیاد بید هندی (۱۳۹۱)	کارآفرینی روستایی	در کتاب به مبسوط در زمینه اشتغال روستایی، دهیاری‌ها و اشتغال روستایی، کارآفرینی روستایی، تجارب کارآفرینی در کشورهای پیشرو، کارآفرینی در حوزه‌های مختلف روستا و پیشنهادات و راهکارهای توسعه کارآفرینی روستا توضیحاتی ارائه گردیده است.
رکن الدین افتخاری و سجاسی قیداری (۱۳۸۹)	توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی (تعاریف، دیدگاه‌ها و تجربیات)	ارزیابی کارآفرینی و نقشی که می‌تواند در توسعه روستایی داشته باشد اقدام شده است. در این کتاب دیدگاه‌های مختلف توسعه روستایی و تجربیات کشورهای مختلف در رابطه با توسعه کارآفرینی در محیط‌های روستایی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.
صیدایی و صادقی (۱۳۹۳)	کارآفرینی و برنامه‌ریزی توسعه روستایی	در ۴ فصل تدوین شده است. فصل اول کتاب در مورد تعاریف پایه‌ای کارآفرینی، فصل دوم در مورد مفاهیم و نظریات، فصل سوم در مورد ارتباط کارآفرینی با توسعه روستایی و فصل چهارم در مورد جایگاه کارآفرینی روستایی در ایران می‌باشند.
فلاحی (۱۳۹۱)	عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی (شهرستان منوجان)	پژوهش حاضر با تکیه بر رهیافت نظریه داده بنیان ضمن پیشینه کاوی مبانی نظریه موضوع طی مطالعه‌ای میدانی و موردی در تعامل با خبرگان و صاحب‌نظران ذیصلاح درصدد پاسخگویی به مسله مزبور برآمده است.

Source: Research findings

فرضیات تحقیق

در راستای بررسی شرایط کارآفرینی روستایی و باتوجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان فرضیات زیر را مطرح نمود:

- ✓ فعالیت کشاورزی مساعدترین زمینه جهت کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه را دارا می‌باشد.
- ✓ تاثیرگذارترین معیار بر توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده شهرستان اردبیل عوامل اقتصادی می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

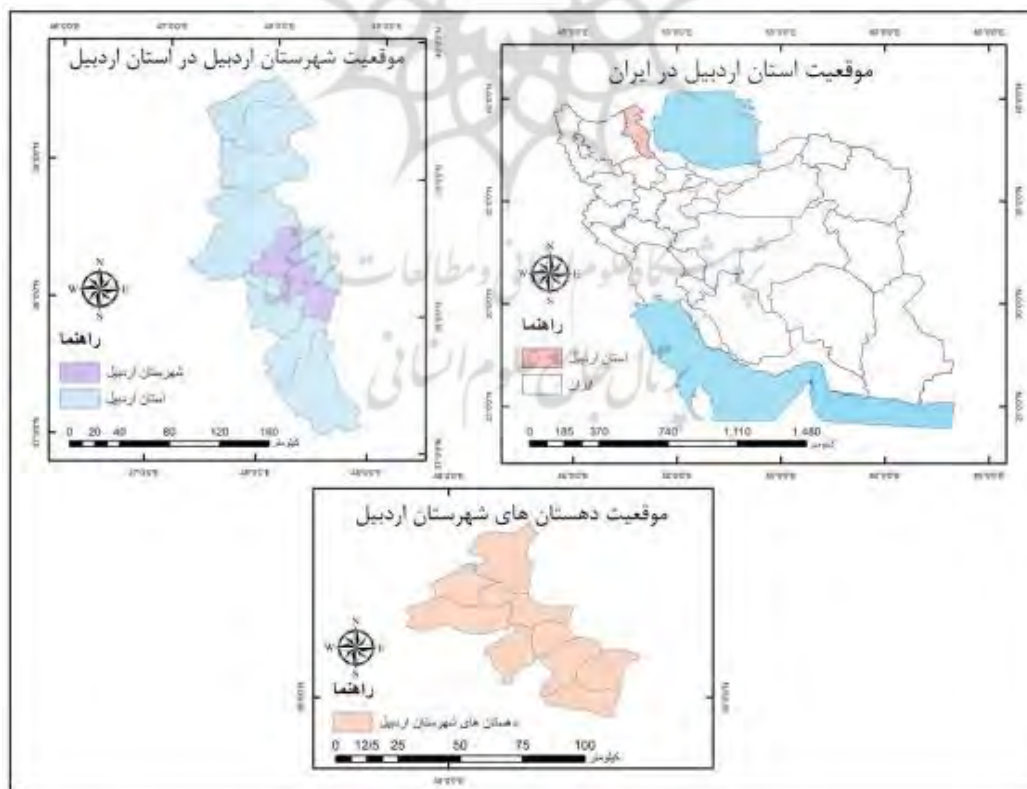
در راستای اجرای پژوهش و بررسی وضعیت توسعه کارآفرینی روستایی شناخت عوامل جمعیتی محدوده مورد مطالعه ضروری می‌باشد. در پژوهش حاضر مجموع روستاهای شهرستان اردبیل به عنوان محدوده مورد مطالعه

پژوهش (جامعه آماری) در نظر گرفته شده است. در رابطه با شهرستان اردبیل قابل ذکر است که این شهرستان ۱۸۰ واحد روستایی را با جمعیت ۷۹۲۱۲ نفر (۲۰۸۹۰ خانوار) را در خود جای داده است (نتایج سرشماری عمومی نفوس مسکن ۱۳۹۵). از جهت موقعیت ریاضی شهر اردبیل و روستاهای پیرامون آن درمختصات ۳۸/۲ الی ۳۸/۸ عرض جغرافیایی و ۴۸/۵ الی ۲۰ و ۴۸ طول جغرافیایی قرار دارد. شهرستان اردبیل در ارتفاع ۱۳۵۰ متر از سطح دریا قرار گرفته است و در وسط دشتی (دشت اردبیل) به وسعت ۴۵ کیلومتر مربع واقع گردیده است. از جهت موقعیت نسبی این شهر توسط واحدهای مهم ناهمواری از قبیل توده سبلان در غرب و رشته کوه‌های طالش در شرق خود از استان‌های آذربایجان شرقی و گیلان جدا می‌شود، تنها دره رودخانه قره سو از سمت شمال غرب این ناحیه به صورت یک دره پست به سیستم رودخانه دره رود می‌پیوندد، نقشه شماره یک و دو موقعیت شهرستان اردبیل را در سطح کشور را نشان می‌دهد، شهرستان اردبیل و روستاهای آن را که منطقه مورد مطالعه این تحقیق می‌باشد، شامل سه بخش مرکزی، ثمرین و هیر می‌باشد؛ این شهرستان مشتمل بر دهستانهای ارشق شرقی، بالغلو، سردابه، کلخوران، دوجاق، غربی، شرقی، فولادلوی شمالی، فولادلوی جنوبی، فولادلوی شرقی، بالغلو، سردابه، کلخوران، دوجاق، غربی، شرقی، فولادلوی جنوبی و هیر می‌باشد.

جدول ۲: دهستان‌های شهرستان اردبیل

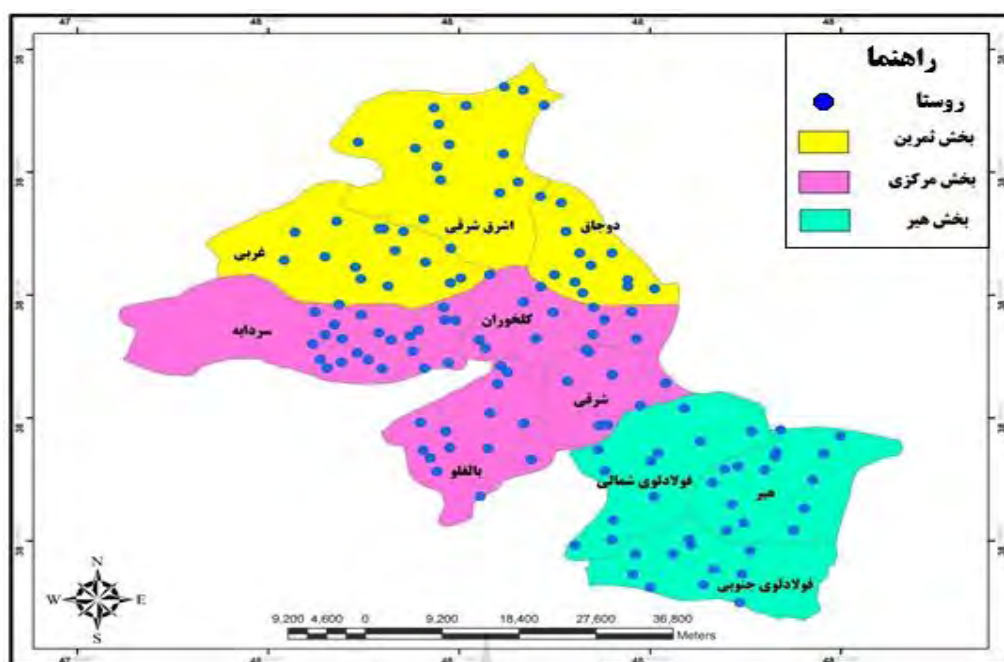
شهرستان اردبیل		شهرستان	
بخش	ثمرین	مرکزی	هیر
دهستان	دوجاق، غربی	ارشق شرقی، بالغلو، سردابه، شرقی، کلخوران	فولادلوی جنوبی، فولادلوی شمالی، هیر

Source: Research findings

نقشه ۱: موقعیت شهرستان اردبیل در استان و کشور

(Source: authors)

نقشه ۲: موقعیت روستاهای موجود در سطح شهرستان اردبیل

(Source: authors)

یافته‌های پژوهش

در این بخش از پژوهش، در راستای ارزیابی فرضیات مطرح شده از مدل تحلیل رگرسیونی خطی (تحلیل واریانس)، مدل اینتر و ضریب Beta استفاده می‌شود، در راستای دستیابی به نتایج بررسی فرضیات، آشنایی مختصر با هر یک از مدل‌های مورد بررسی و روش دستیابی به نتایج مد نظر می‌تواند مناسب باشد:

تحلیل رگرسیونی

تحلیل رگرسیونی فن و تکنیکی آماری برای بررسی و مدل سازی ارتباط بین متغیر وابسته و متغیر مستقل بوده و هدف آن پیش‌بینی متغیر وابسته از روی متغیر و یا متغیرهای مستقل می‌باشد. مهم‌ترین تفاوت رگرسیون و هم بستگی در این است که رگرسیون ماهیت پیش‌بینی میزان متغیر وابسته از روی مدلی که متغیر مستقل یکی از مولفه‌های آن است را دارد. در حالی که هم بستگی صرفاً نشان‌دهنده شدت رابطه متغیر (متغیرهای) مستقل و وابسته می‌باشد (Baba Zadeh, KHavari, 2010: 99).

پیش‌فرض‌های مدل‌های رگرسیون:

- ✓ وجود مدل نظری که احتمال وجود رابطه بین متغیرها و مدل را بالا ببرد؛
- ✓ نرمال بودن توزیع؛
- ✓ مساوی بودن واریانس‌ها بین سطوح متغیر وابسته و مستقل؛
- ✓ باید بین متغیر وابسته و مستقل مرزی وجود داشته باشد، از دو مشخصه جدا باشند، به بیان بهتر؛ نباید اشتراکی بین متغیر مستقل و وابسته وجود داشته باشد.

رگرسیون ساده خطی، یک ابزار آماری است که در آن به بررسی رابطه یک متغیر مستقل (پیش بین) و یک متغیر وابسته پرداخته می‌شود. حال اگر تعداد متغیرهای مستقل در این رابطه خطی بیش از یک عدد شود، مدل رگرسیون، خطی چندگانه نامیده می‌شود. معادله رگرسیون خطی ساده به شکل $Y=AX+B$ و رگرسیون خطی چند گانه به صورت $Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_nX_n$ می‌باشد (Siddiqui, 2016: 70).

آزمون تحلیل واریانس (ANOVA):

یک آزمون پارامتری می‌باشد که در آن به بررسی واریانس بیش از دو جامعه پرداخته می‌شود. از این آزمون، از آنجایی که با چند حالت سرو کار داریم، برای آزمون فرضیه‌های تفاوتی استفاده می‌شود. آزمون آنووا به آزمون مقایسه میانگین دو جامعه با استفاده از توزیع T شباهت دارد. با این تفاوت که در این آزمون به مقایسه بیش از دو گروه پرداخته می‌شود. همچنین، بر خلاف آزمون T در این جا تاکید بر روی واریانس جوامع می‌باشد.

با توجه به مدل‌های مورد استفاده در ادامه هر یک از فرضیات مطروحه به صورت جداگانه مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد:

فرضیه ۱: فعالیت کشاورزی مساعدترین زمینه در جهت کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه را دارا می‌باشد:

برای بررسی فرضیه مطرح شده از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده می‌شود. در تحلیل رگرسیون با دو نوع متغیر مستقل و وابسته سروکار خواهیم داشت. متغیر مستقل بعنوان متغیر پیشگو و متغیر وابسته بعنوان متغیر پاسخ می‌باشد. منظور از متغیرهای پیشگو یا مستقل، متغیرهایی است که عموماً می‌توان آنها را برابر مقدار مطلوب قرار داد یا آنها را برابر مقادیری قرار گرفت که می‌توان مشاهده شوند اما قابل کنترل نیستند. بطور کلی در بحث رگرسیون هدف دستیابی به این امر است که، تغییر در متغیرهای پیشگو مقادیر متغیر پاسخ را چگونه تحت تأثیر قرار می‌دهد (Siddiqui, 2016:70)، برای تعیین زمینه مساعد جهت ایجاد کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه، از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. کارآفرینی روستایی به عنوان متغیر وابسته و فعالیت‌های کشاورزی هم به عنوان متغیرهای مستقل یا پیش‌بینی کننده استفاده شده‌اند (لازم بذکر است که برای اندازه‌گیری نقش فعالیت‌های کشاورزی در کارآفرینی روستایی در انتهای پرسشنامه سؤالات کلی زمینه‌های کشاورزی ارائه شده بود). در این سؤال از پاسخگویان خواسته شد که با در نظر گرفتن همه معیارها مطرح شده در پرسشنامه وضعیت کشاورزی و زمینه‌های شکل‌گیری آن را در محدوده مورد مطالعه ارزیابی کنند. یعنی متغیر وابسته که کارآفرینی روستایی می‌باشد یک متغیر منطقی است و حاصل معیارهای وابسته مطرح شده در تحقیق نمی‌باشد، در واقع این متغیر منطقی که برای تحلیل رگرسیون طراحی شده است بگونه‌ای است که پس از ارزیابی معیارهای مختلف کارآفرینی روستایی توسط افراد نمونه تحقیق و درک معیارهای مربوطه، ارزیابی کلی را ارائه می‌دهد.

در این راستا رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که حدود ۸۲.۲ درصد واریانس کارآفرینی روستایی را زمینه کشاورزی تبیین می‌کنند و ۱۷/۸ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر می‌باشد. ابتدا خلاصه‌ای از نمای کلی مدل در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳: خلاصه‌ای از نمای کلی مدل رگرسیون چند گانه

رگرسیون	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح خطای معیار تعیین
مدل اینتر	۰.۷۱۲	۰/۸۲۲	۰/۸۲۲	۱۹.۷۳۴۱۹

Source: Research findings

همانطور که از جدول فوق استنباط می‌شود همبستگی بین متغیرها ۷۱/۲ درصد است و اینکه ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۸۲/۲ درصد تغییرات متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) توسط معیار مستقل (زمینه کشاورزی) تبیین می‌گردد.

جدول ۴: تحلیل واریانس وضعیت کشاورزی بر ارزیابی کارآفرینی

مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره f	سطح معنی داری
۳۸۸۷۴۹.۱۶۲	۱	۳۵.۵۴۴		
۶۰۱۸۸۹۶	۳۹۸		۴۹۴.۵۴۱	۰.۰۰۰
۶۰۵۴.۴۴۰	۳۹۹	۱۵.۱۲۳		
کل				

Source: Research findings

برای بررسی اثرات معیارهای تحقیق بر کارآفرینی روستایی با استفاده از رگرسیون چندگانه ابتدا به منظور بررسی معنادار بودن رگرسیون، از تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA) به منظور قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل استفاده شد و نتایج آن نشان داد که رابطه خطی بین متغیرهای مستقل از یک سو و متغیر وابسته از سوی دیگر وجود دارد، چراکه در این خصوص معناداری آزمون واریانس برابر با ۰.۰۰۰ می‌باشد. در این راستا جدول شماره ۵ معیارهای وارد شده به معادله رگرسیون برای تبیین کارآفرینی روستایی را نشان می‌دهد:

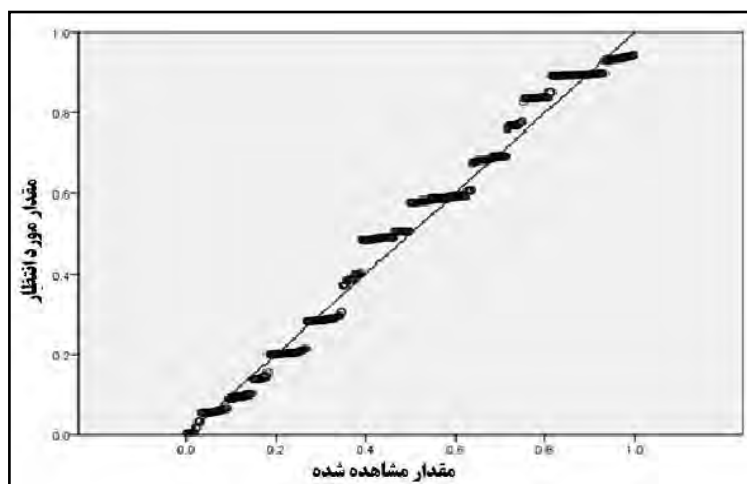
جدول ۵: نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر عامل کشاورزی بر متغیر توسعه کارآفرینی روستایی

معیار	ضریب B	ارزش Beta	رتبه اثر گذاری معیارها	آماره T	سطح معناداری
Constant (ثابت)	-۱۴.۷۴۸	-	۱.۵۸۶	-۱۰.۷۹۰	۰/۰۰۰
کشاورزی	۰.۶۳۱	۰.۷۱۱	۰.۰۳۷	۲۸.۴۲۰	۰/۰۰۰

Source: Research findings

در مورد اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیش‌گویی معادله رگرسیون باید از مقادیر Beta استفاده کرد. بزرگ بودن مقدار Beta نشان دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیش‌گویی متغیر وابسته است. بنابراین از جدول فوق می‌توان استنباط کرد زمینه فعالیت‌های کشاورزی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر معیارها (زمینه‌های خدماتی، صنعتی و گردشگری) در پیش‌گویی متغیر وابسته (توسعه کارآفرینی روستایی) دارند، بگونه‌ای که یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل کشاورزی، باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) به اندازه ۷۱.۱ درصد تغییر کند.

برای اینکه نشان دهیم متغیر مستقل مورد بررسی (معیار کشاورزی) تأثیر آماری معنی‌داری بر متغیر وابسته داشتند میت و انیم به مقدار T نگاه کنیم. معمولاً هرگاه قدر مطلق مقدار این آماره بزرگتر از عدد ۲.۳۳ باشد. سطح خطای آن نیز کوچکتر از ۰.۰۱ یا ۰.۰۵ بوده و در نتیجه خواهیم گفت که متغیر مورد نظر تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات متغیر وابسته داشته است.

نمودار شماره ۱: نمودار پراکنش نقطه‌ای حاصل از مدل رگرسیون خطی استاندارد شده

همانطور که ملاحظه می‌شود بین متغیر مستقل فعالیت کشاورزی و متغیر وابسته توسعه کارآفرینی روستایی رابطه وجود دارد. بر اساس این نمودار تقریباً بیشتر موارد از احتمال تجمعی مشاهده شده با احتمال تجمعی مورد انتظار هم اندازه است و نقاط روی خط ۴۵ درجه می‌افتد و یا به آن نزدیک هستند در بیشتر موارد، در واقع انحراف نقاط از خط کمتر است.

بررسی فرضیه ۲: تاثیرگذارترین معیار بر توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده شهرستان اردبیل عوامل اقتصادی می‌باشد. جهت تحلیل داده‌های مرتبط با این فرضیه که تاثیرگذارترین معیار بر توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده شهرستان اردبیل عوامل اقتصادی می‌باشد، از روش تحلیل رگرسیون (روش Enter) استفاده شده است. جدول بعدی خلاصه آماره‌های مربوط به پردازش مدل را نشان می‌دهد. رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که حدود ۷۳.۴ درصد واریانس کارآفرینی روستایی را عوامل اقتصادی تبیین می‌کنند و ۲۶/۶ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر (توانمندی‌های اجتماعی، زیر ساختی و فردی) می‌باشد. ابتدا خلاصه‌ای از نمای کلی مدل در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۶: خلاصه‌ای از نمای کلی مدل رگرسیون چند گانه

رگرسیون	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح خطای معیار تعیین
مدل ایتر	۰/۸۵۷	۰/۷۳۴	۰/۷۳۴	۱۸.۷۹۱۲۹

Source: Research findings

جدول فوق نشان می‌دهد که همبستگی بین متغیرها ۸۵/۷ درصد است و اینکه ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۷۳/۴ درصد تغییرات متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) توسط معیار مستقل (عوامل اقتصادی) تبیین می‌گردد. در راستای بررسی شاخص‌های اقتصادی و نقش آن در کارآفرینی روستایی آشنایی با متغیرهای مورد بررسی قرار گرفته در پژوهش می‌تواند راهنمایی مناسبی در راستای شناخت شاخص‌های اقتصادی باشد:

جدول ۷: گویه‌های ارزیابی شاخص‌های اقتصادی توسعه کارآفرینی روستایی

شاخص	گویه
اقتصادی	استفاده از تسهیلات برای ایجاد کسب و کار جدید، امکان دریافت وام، وجود منابع مالی لازم برای انجام فعالیت‌های جدید، دسترسی به بازار مناسب برای عرضه تولیدات محلی، دسترسی به سرمایه‌های موجود، دسترسی به عوامل تولید. دسترسی به خدمات حمایتی، دسترسی به ماشین الات و ابزارآلات مدرن، حمایت دولت از ایجاد توسعه سازمان‌های غیر دولتی مرتبط با کارآفرینی، داشتن اطلاعات و آمارهای بازاریابی و اقتصادی مناسب، آگاهی از نرخ محصولات در بازار، میزان توانمندی مالی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، تنوع منابع درآمدی، میزان رضایت از درآمد.

* هر یک از گویه‌های معرف شاخص به صورت سؤال در پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است. Source: Research findings

با مشخص شدن گویه‌های شاخص‌های اقتصادی مورد استفاده در پژوهش حاضر می‌توان تحلیل واریانس تاثیر- گذاری شاخص‌های اقتصادی بر توسعه کارآفرینی روستایی مورد روستاهای شهرستان اردبیل را به شرح جدول زیر ارائه نمود:

جدول ۸: تحلیل واریانس تاثیرگذاری شاخص‌های اقتصادی بر توسعه کارآفرینی روستایی

مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره f	سطح معنی داری
۳۸۸۷۴۹.۱۶۲	۱	۳۵.۵۴۴		
۱۴۰۵۳۸.۷۴۸	۳۹۸		۱۱۰۰.۹۲۲	...
۵۲۹۲۸۷.۹۱۰	۳۹۹	۳۵۳.۱۱۲		

Source: Research findings

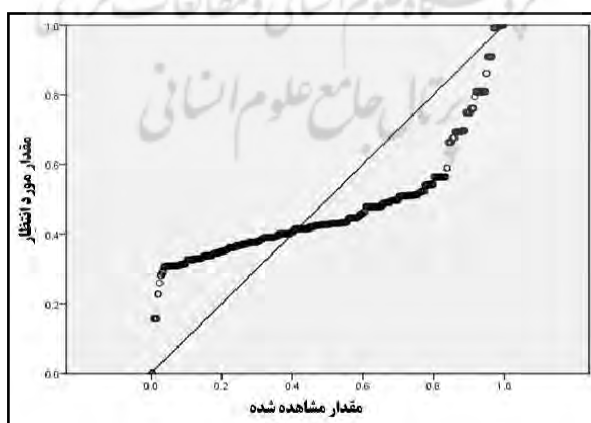
برای بررسی اثرات معیارهای تحقیق بر کارآفرینی روستایی با استفاده از رگرسیون چندگانه ابتدا به منظور بررسی معنادار بودن رگرسیون، از تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA) به منظور قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل استفاده شد و نتایج آن نشان داد که رابطه خطی بین متغیرهای مستقل از یک سو و متغیر وابسته از سوی دیگر وجود دارد، چرا که در این خصوص معناداری آزمون واریانس برابر با ۰.۰۰۰ می‌باشد. در این راستا جدول شماره ۱۰ معیارهای وارد شده به معادله رگرسیون برای تبیین کارآفرینی روستایی را نشان می‌دهد.

جدول ۹: نتایج مربوط به ضرایب تاثیر رگرسیونی متغیر عامل اقتصادی بر متغیر توسعه کارآفرینی روستایی

معیار	ضریب B	ارزش Beta	رتبه اثر گذاری معیارها	آماره T	سطح معناداری
Constant (ثابت)	-۲۳.۵۰۷	-	۱.۸۱۵	-۱۲.۹۵۲	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰.۸۲۰	۰.۸۵۷	۰.۰۲۵	۳۳.۱۸۰	۰/۰۰۰

Source: Research findings

در مورد اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیش‌گویی معادله رگرسیون باید از مقادیر Beta استفاده کرد. بزرگ بودن مقدار Beta نشان دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیش‌گویی متغیر وابسته است. بنابراین از جدول فوق می‌توان استنباط کرد عوامل اقتصادی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر معیارهای مؤثر (عوامل اجتماعی، زیرساختی و فردی) در پیش‌گویی متغیر وابسته دارند، بگونه‌ای که یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل اقتصادی، باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) به اندازه ۸۵.۷ درصد تغییر کند.

نمودار شماره ۲: نمودار پراکنش نقطه‌ای حاصل از مدل رگرسیون خطی استاندارد شده

Source: Research findings

همانطور که از نمودار شماره ۲ نشان می‌دهد بین متغیر مستقل عامل اقتصادی و متغیر وابسته توسعه کارآفرینی روستایی رابطه مستقیمی وجود دارد. بر اساس این نمودار تقریباً بیشتر مباحث اقتصادی در احتمال تجمعی مشاهده

شده ولی احتمال تجمعی مورد انتظار با آنچه که قابل مشاهده می‌باشد حالت تناوبی به خود گرفته و این موضوع حاکی از آن است که برخی عوامل اقتصادی تأثیر گذاری بیشتری نسبت به سایر عوامل اقتصادی در توسعه کارآفرینی روستایی را دارا می‌باشد.

نتیجه‌گیری

اهمیت کارآفرینی به خاطر ارزش‌هایی است که به اشکال گوناگون ایجاد می‌شود. این ارزش ممکن است کشف دانشی جدید، ایجاد تکنولوژی جدید، بهبود تولیدات یا خدمات موجود، پیدا کردن راه‌های گوناگون برای تولید کالا یا خدمات با صرف منابع کمتر و ... باشد. در واقع پیدا کردن راه‌های جدید در ارضاء نیازهای افراد و ایجاد نگرشی جدید نسبت به تولیدات و خدمات موجود، از مهم‌ترین کارهای کارآفرینان محسوب می‌شود. با توجه به اینکه تعداد چشمگیری از جمعیت کشور ما در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و روستاها یکی از مهم‌ترین منابع تولیدکننده نیازهای اساسی کشور به شمار می‌رود، نیازمند توجه و برنامه‌ریزی دقیق مسئولین جهت برطرف نمودن مشکلات و معضلات روستا است. در راستای برنامه‌ریزی مناسب برای ارتقا و بهبود شرایط کارآفرینی روستایی شناسایی زمینه‌های مساعد کارآفرینی و شاخص‌های مؤثر بر کارآفرینی روستایی ضروری می‌باشد. در این رابطه می‌توان بیان داشت که بررسی زمینه‌های مساعد کارآفرینی روستایی (کشاورزی، صنعتی و گردشگری) در محدوده جغرافیایی شهرستان اردبیل یکی از نوع‌آوری‌های مهم پژوهش حاضر می‌باشد زیرا شناسایی زمینه‌های مساعد برای کارآفرینی می‌تواند به روستاییان ساکن در محدوده مورد مطالعه برای انتخاب بهینه مشاغل جدید در حوزه روستایی خود کمک نموده و همچنین به متولیان مدیریت روستایی در راستای آماده سازی زیرساخت‌های مناسب برای زمینه مساعد کارآفرینی با هدف دسترسی راحت روستاییان به امکانات موجود برای ایجاد مشاغلی که به کارآفرینی روستایی منجر شود کمک نماید.

همچنین در کنار شناسایی زمینه‌های مساعد کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه، شناسایی مهمترین عامل مؤثر بر کارآفرینی روستایی (عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل زیرساختی و عوامل فردی) می‌تواند به شکل‌گیری نوع زیرساخت‌های مورد نیاز برای کارآفرینی روستایی که بایستی توسط متولیان مدیریت روستایی شکل گیرد کمک نماید.

در این راستا در پژوهش حاضر به بررسی مساعدت زمینه‌های کشاورزی و همچنین بهبود شرایط و عوامل اقتصادی برای شکل‌گیری مناسب کارآفرینی روستایی با استفاده از مدل تحلیل رگرسیون (تحلیل واریانس) در محدوده روستاهای شهرستان اردبیل اقدام شد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می‌دهد که حدود ۸۲.۲ درصد واریانس کارآفرینی روستایی در محدوده روستاهای اردبیل را زمینه کشاورزی تبیین می‌کنند و $17/8$ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر می‌باشد، همچنین ارزیابی نقش عوامل اقتصادی نشان می‌دهد که حدود ۷۳.۴ درصد واریانس کارآفرینی روستایی از عوامل اقتصادی تبعیت نموده و $26/6$ درصد مربوط به معیارها یا متغیرهای دیگر می‌باشد.

نتایج حاصل از ضریب Beta نشان می‌دهد که زمینه کارآفرینی کشاورزی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر معیارها در پیشگویی متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) دارند، بگونه‌ای که یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل

کشاورزی، باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) به اندازه ۷۱.۱ درصد تغییر کند. همچنین ضریب Beta برای ارزیابی نقش عوامل اقتصادی در بهبود شرایط کارآفرینی روستایی نشان می‌دهد که یک واحد تغییر در انحراف معیار عوامل اقتصادی، باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (کارآفرینی روستایی) به اندازه ۸۵.۷ درصد تغییر کند.

در رابطه با ارتباط عوامل اقتصادی با توسعه کارآفرینی روستایی نتایج نشان می‌دهد که، بین متغیر مستقل عامل اقتصادی و متغیر وابسته توسعه کارآفرینی روستایی رابطه مستقیمی وجود دارد. بر اساس نمودار تحلیل رگرسیونی بدست آمده می‌توان بیان داشت که برخی عوامل اقتصادی تأثیر گذاری بیشتری نسبت به سایر عوامل اقتصادی در توسعه کارآفرینی روستایی را دارا می‌باشند.

با مشخص شدن نتایج پژوهش می‌توان بیان داشت که زمینه‌های کشاورزی و مشاغل جدید در حوزه کشاورزی مساعدترین مشاغل برای توسعه کارآفرینی در حوزه روستاهای شهرستان اردبیل می‌باشد. در این رابطه می‌توان بیان داشت که متولیان مدیریت روستایی در راستایی توسعه کارآفرینی روستایی، بایستی زمینه‌ها و امکانات لازم برای شکل‌گیری این نوع مشاغل را آماده نموده و با ارائه خدمات مرتبط با این زمینه (آموزش‌های دفتر خدمات جهاد کشاورزی، مروجین کشاورزی نوین، ماشین آلات، گونه‌های جدید و اصلاح شده بذر و....)، قرارگیری روستاییان در مسیر توسعه مشاغل کشاورزی را فراهم آورد. با توجه به وضعیت عمومی منطقه مورد مطالعه تأمین و فراهم نمودن امکانات مورد نیاز برای بستر بهینه کارآفرینی روستایی کافی نبوده و بایستی در راستای افزایش قدرت اقتصادی ساکنین روستایی محدوده مورد مطالعه نیز خدمات جدید اقتصادی در نظر گرفته شود.

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در پژوهش حاضر می‌توان بیان داشت که سرمایه شخصی روستاییان نیازهای اقتصادی مورد نیاز برای ایجاد مشاغل کارآفرینی روستایی را نمی‌تواند تأمین نماید. همچنین عدم وجود بنگاه‌های اقتصادی و واحدهای تعاونی فعال در محدوده روستایی مورد مطالعه، تأمین منابع مالی را برای روستاییان را با مشکل‌های عدیده‌ای مواجه نموده است. با توجه به مشکلات موجود اقتصادی در محدوده مورد مطالعه بایستی در راستای تأمین مالی روستاییان، بنگاه‌های اقتصادی، تعاونی‌های روستایی به صورت برنامه‌ریزی شده و با هدف تأمین مالی اقتصادی روستاییان برای فعالیت‌های اقتصادی کارآفرین صورت گیرد. همچنین سیاست‌های کلی توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه و استان اردبیل، بایستی با هدف ارائه خدمات کشاورزی نوین و تأمین مالی و اقتصادی روستاییان تغییر نماید و ارائه وام‌های بلند مدت و با بهره بسیار کم برای طرح‌های نوین کشاورزی و کارآفرینی روستایی اختصاص یابد. در این رابطه همکاری و مساعدت تمامی ارگانهای مدیریت روستایی اعم از جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن، مؤسسات مالی، فرمانداری و بسیار ضروری و الزامی می‌باشد.

قابل ذکر است که تمامی موضوعات مطروحه بایستی به صورت جامع و یکپارچه برای محدوده مورد مطالعه شکل گیرد تا یک برنامه‌ریزی نوین در جهت توسعه کارآفرینی روستایی در منطقه مورد مطالعه صورت پذیرد. با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان پیشنهادات زیر را برای توسعه بهینه کارآفرینی روستایی محدوده روستاهای شهرستان اردبیل ارائه نمود:

✓ ارائه خدمات و زیرساخت‌های مورد نیاز برای فعالیت‌های کشاورزی مدرنیزه؛

- ✓ ارائه آموزش‌های نوین برای فعالیتهای جدید کشاورزی (توسط متخصصین امر)؛
- ✓ امکان گسترش خدمات اقتصادی توسط مؤسسات مالی در راستای ایجاد بستر مناسب برای توسعه فعالیتهای کشاورزی دارای قابلیت کارآفرینی؛
- ✓ توجه به بخش صنایع تبدیلی با رویکرد استفاده از تولیدات کشاورزی موجود در محدوده مورد مطالعه؛
- ✓ افزایش زمینه‌های شکل‌گیری کشاورزی مکانیزه (توسعه آبیاری قطره‌ای و بارانی در زمین‌های کشاورزی)؛
- ✓ ارائه خدمات مالی به روستاییان توسط مؤسسات مالی با هدف افزایش توان اقتصادی روستاییان؛
- ✓ حمایت‌های اقتصادی از روستاییان در صورت بروز مخاطرات طبیعی و نابودی محصولات کشاورزی؛
- ✓ ایجاد تعاونی‌های اقتصادی با هدف جذب حداکثری سرمایه‌های مالی روستاییان برای شکل‌گیری طرح‌های کارآفرینی.

References

- Ahmadpur Dariani, M., Moghimi, M. (2007). *Foundations of Entrepreneurship*, Fraandysh Publications, Tehran.
- Azkiya, M. (2005). *Iran has developed and undeveloped rural sociology*, information Publication, Tehran.
- Baba Zadeh, SA. KHavari, M. (2010). Regression analysis of climate stations using the Iranian election, *Journal of Geography and Regional Planning*, No. 1, 95-107.
- Dareban Astane, AR. Ghadiri Masom, M. Ferozi, M (2013). The relationship between organizational performance and entrepreneurial skills of rural local managers (Case Study: VA Qazvin Province). *Journal of Rural Studies*, Issue I, 59-27.
- Dobrev, S. and Barnett, w. (2005): Organizational Roles and Transition to Entrepreneurship, *Academy of Management Journal*, Vol. 48, No. 3, pp. 433- 449.
- Farahani, H, RasouliNia, Z, Asdaqy Saraskanroud, Z (2015). Factors affecting the growth of entrepreneurship in rural areas: Jaber-e Ansar Rural District in the city ABDANAN, space and Rural Development Quarterly Journal of Economics, Vol. 3, No. 9, 16-1.
- Faraji Sabokbar, H., et al (2012). Prioritization development of entrepreneurship in rural areas by using Prometea (Case Study: Khoda village near the central city of Zanjan province), *preceding studies human geography*, Number 75, 68-53.
- Fallahi, H. (2013). *Factors affecting the development of rural entrepreneurship (Case Study: Manoujan city)*, Village of entrepreneurship doctoral thesis, Allameh Tabatabaei University.
- Heidari Sarban, V (2013). Factors Affecting agricultural entrepreneurship in rural areas Case Study: city Meshkinshar, *Journal - Research Geographical Society of Iran*, Volume 10, Issue 35, 278-263.
- Heydari Mokarar, H and mohebi, Z. (2013). Factors affecting the development of entrepreneurship in rural areas, *the National Conference of entrepreneurship and business management knowledge*, research firm Torud north, Babolsar, 19-1.
- Habbershon, T.G., Pistrui, J. and McGrann, M., (2006): *Enterprising Families: Mindset and Methods for Wealth Acceleration in a Dynamic Marketplace*, Snider Entrepreneurial Center, Wharton School.
- Hall, A., Melin, L. and Nordqvist, M., (2001): Entrepreneurship as Radical Change in the Family Business: Exploring the Role of Cultural Patterns, *Family Business Re-view*, 14, 193-208.
- Heriot, Kirk C. and Campbell, Noel D. (2002): *A new approach to rural entrepreneurship: A case study of two rural electric cooperatives*". Available on:
<http://usasbe.org/knowledge/proceedings/proceedingsDOC/USABE2005proceeding-Heriot%2030.pdf>.
- Johannisson, B., (2002): *Energizing Entrepreneurship: Ideological Tensions in the Mediumsized Family Business*, in Fletcher (Ed) *Understanding the Small Family Business*. London: Rout ledge Studies in Small Business.

- Karami, Sh, Aghahi, H. (2016). Analysis of the approaches and models of entrepreneurship the development of agricultural entrepreneurship, *entrepreneurship in the agricultural journal*, Volume 2, Number 2, 103-83.
- Lordkipanidze, Maia, brezet, Han, backman, Mikael (2005), the entrepreneurship factor in sustainable tourism development, *journal of cleaner production*, 13, pp. 787-798.
- Mirza Amini, MR (2003). Strategies for rural development entrepreneurship and job creation, *employment assistance Conference alumni organization*, the Supreme Council of Information Tehran, 45-21.
- Moqimi, M. (1381). Interdisciplinary field of entrepreneurship and inclusive, *monthly assessments*, No. 22, 10-2.
- Najarzadeh, M. & Rezvani, M.R., (2009): Study and Analysis of Villagers, Background Knowledge on Entrepreneurship in the Process of Rural Development Case Study: South Baraan District (Isfahan County), *Journal of Entrepreneurship Development*, Vol. 1, No. 2, PP.161-182.
- Otto, M, (2009): Green: challenges and Opportunities for Business Growing Green: Challenges and opportunities for Business, *United Nations climate change conference dec7- dec18*.
- Petrin, Tea, Gannon, Agnes, (1997): *Rural Development through Entrepreneurship*, Rome: FAO Regional Office for Europe.
- Rezvani, MR, Najarzadeh, M (2009). Investigation and analysis of rural entrepreneurship in development of rural areas Case Study: Rural South, too, (city of), *Journal of Entrepreneurship*. first year. The second number, 182-161.
- Rezvani, MR. (2005). *Introduction to Rural Planning in Iran*, Ghomes Publications, Tehran.
- RuknalDin Eftekhari, A, Sajaji GHeydari, H. (2011). Rural development with emphasis on entrepreneurship (definitions, perspectives and experiences), Samt Publications, Tehran.
- Siddiqui, A (2016). *Feasibility walk with an emphasis on improving social security (Case Study: Range between Shykhshafy monument to Friday Mosque of Ardebil)*, a master's dissertation Geography and Urban Planning, Islamic Azad University of Ardabil.
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review*, 25, 217-226.
- Smith, A. E., (2002): Enhancing Community Assets, *Southern Perspectives*, Vol. 5, No. 4, PP. 9-11.
- Stathopoulou, S., Psaltopoulos, D., Skuras, D., (2004): Rural Entrepreneurship in Europe, A Research Framework and Agenda, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, Vol. 10, No. 6, PP. 404-425.
- Stevenson, H. H. & Gumpert, D. E. (1985). The Heart of Entrepreneurship. *Harvard Business Review*, 63, 85-94.
- Sayad Bid Hindi, L. (2013). *Rural entrepreneurship*, publishing municipal and village administrations in the country. Tehran
- Sydayi, SA, Sadeghi, H. (2015). *Entrepreneurship and rural development planning*, Darkhoein Publications, Tehran.
- Statistical Center of Iran (2017). *Statistical Yearbook of Ardabil province in 1390*, Tehran: Iran's statistics center.
- Velayi, M., et al (2015). Analysis of factors affecting sustainable rural development with an emphasis on entrepreneurship (Case Study: Rural America Marhamatabad - city Sect), *Regional Planning Journal*, Volume 5, Number 19, 162-149.
- Zali, MR. Razavi, SM (2009). *Research on barriers to entrepreneurship development in Iran*, Tehran University, Faculty of Entrepreneurship, Tehran.